

Zdravilske stvari.

(Griza in driska). Ker huda griza in driska sèm ter tjè nemilo razsaja in ljudem ni povsod zdravnikove pomoči pri rokah, povémo lahko sto in stokrat poterjeno pomoč. Opek ali cegel se razbeli ali saj močno segreje, se dene na kaki skledici v nastranjak (Leibstuhl), pri prostih v kak podoben predert sedež ali v kropjača, potem se vlijó 3 ali 4 kaplje (kanci) terpentinovega olja na razbeljeni opek in bolnik se hitro — toliko gol — čez njega vsede, da se mu gor po životu puhtí, pa od tal do glave tako v plajš ali odejo ogernjen, da vès puh po njem gré. Čez 8—10 minut se vleže v posteljo, da se ne razhladí. To se sterí po 2 do 3krat na dan; zraven se jé kaj mlečnega, da se črevom hitreje žleza nadomesti. Drugi-tretji dan bo zdrav, ako bolezen ni bila zanemarjena. — To svetujemo le za silo, pa ne, da bi zavoljo tega kdo zanemaril zdravnikovo pomočo, ker griza in driska si niste vselej ene. Ž.

Jezikoslovne in zgododovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

Ne kaže človeku, se naravnost mešati v veliko pravdo zastran „Sarmatov Limigantov“, ker bi ga kmalo utegnilo kaj zadeti. Nekoliko od strani pa bi se morebiti vendar smelo vprašati, in bi komu ne šlo precej na zgubo.

1. Ali „Kranjsko“ ali „Krajnsko“?

Kdo bo razločil to vprašanje? Doslej se kaže, da pričevanje za prvo ali za drugo še ni bilo natanko razloženo, ampak se je naglo le na koreniko in pomen imena segalo. Narpoprej se mora tukaj vprašati: Ktera oblika tega imena je poterjena med prostim slovenskim ljudstvom? Severnozahodna stran Slovincov, to je, Gorenci, Korošci, Primorci pravijo **Kransko** ali **Kranjec**; južnoizhodna stran, to je, Dolenci in Štajarci, pa kličejo **Krajnsko** ali **Krajnec**. Razložek je nekaj dvomljiv. Naj se pa pomni, da južnoizhodna stran sploh ondi rabi *jn*, kjer se po lastni slovenskega jezika izgovarja *nj*, n. pr. kojn ali celó koj namesti konj, terplejne namesti terpljenje, celó peljem. Na katero stran se po takem razsodba obrača? Razun prostega slovenskega naroda naj se vpraša sosedni Horvat, Italijan in Nemeec. Horvat pravi **Kranjka** in **Kranjac**, Italijan razun **la Carniolia**, tudi **il Carnio** ali celó **il Cragno**, priprosti Nemeec **Kran coló Gran**, le učeni Nemeec **Krain**. Na katero stran se bo tukaj sedilo? Toliko namreč vémo, da slovenskih imen noben ptujec toliko ne spreminja kakor ravno Nemeec.

Vendar doslej je bila navada, deželo med dvojno vejo južnih apnénih planin in poleg gornje Save ležečo sploh razlagati za **Krajno**, to je, za deželo, ki je na kraji druge slovenske zemlje. Vprašati se mora: ali je to terjenje temeljito? Pervič, je li *res*, da je dežela poleg gornje Save na pokrajni slovenskega sveta? Nad njo so v severji Korošci, za njo proti zahodu Primorci, pred njo proti izhodu Štajarci. In pod njo proti jugu? so, ali so bili Dolenci; zakaj kdaj se dolenska stran ni štela k pokrajni, ki se je zvala **Chreinmarcha** ali **Marcha Carniolae**, temuč k pokrajni, ki se je imenovala **Marcha Vinodorum**, slovenska stran. Drugič: ali se oblika **Krajna** nahaja kje med prostim slovenskim narodom? Na Štajarskem poleg Sotle je majhna stran tega imena; pri sv. Lovrencu v Krajni, pravijo. Ali se je pa večja stran, ki leži ob porečji gornje Save, kdaj klicala, ali se še kje med prostim narodom kliče za **Krajno**? Kdo vé? bo pravda kmalo dognana.

Pa, se bo djalo, tako se prederzneš vprašati? ali ni v starih pismih in bukvah tega imena brati? — Res, samo da se mera ta reč nekoliko pretehtati. V latinskih spisih se narpred bere ime „**Carniolia**“ pri Pavlu diakonu v zgodbah Longobardov za l. 744, dalje pri letnikarji, ki ga je Bert

razodel, ime „**Carniolenses**“ za l. 820; dalje se to ime nahaja več ali manj v starih listinah. To ime je očitno posneto po starem latinskem **Carnia**, in se je morebiti začelo rabiti že za čas rimskega gospodstva. Imé **Carniolia** je namreč toliko kot mala Karnija, kakor je že Valvazor spoznal. Tako se je utegnula imenovati stran poleg gornje Save, od Navporta memo Emone do Adranta ali Troján, ki se je odtergala od Norika in Panonije, in pritaknila k Italiji; tišala se je namreč etare Karnije, in je pred ko ne z njo vred, saj deloma, imela enake stanovavce. Kar v Jeruzalemskem potopisu pri postaji Adrantu stoji od meje italijanske in noriške (**Mansio Adrante; fines Italiae et Norici**), tisto pa zadeva le golo osko mejo teh dvéh dežel, ne pa tretje dežele vmes; ime **Krajna** se na to ne more opirati.

Drugo ime se nahaja v listinah prvih nemških cesarjev, ki so sploh pisane v latinskem jeziku; in sicer se napeljuje s pristavkom, da je po domače ali po ljudski besedi (vulgo, vulgari vocabulo). Tako se bere: **Chreinmarcha** l. 974, **Chreine** l. 989, **Creina** l. 1004, 1040, in zopet 1040, **Kraina** l. 1058, **Chrain** pa l. 1156. Marsikdo bo rekel, iz teh listin se kaže, da je bilo imé **Krajna** pred časom domače med Slovinci; na koga družega se namreč smé misliti pri besedi po domače, po ljudsko? Tako se utegne reči po eni strani; po drugi strani bo blezo drugače. Pomniti se mora namreč, da nemški cesar je slovensko pač težko imenoval za domače ali ljudsko; ljudstvo so bili Nemci, Slovinci so bili ptujci ali sužnjiki, pripoveduje naj se še toliko, da slovenski knezi so kdaj pred cesarskim prestolom govorili po slovensko. Pomniti se mora dalje, da lastne imena se v tistih listinah nahajajo večidel po nemški obliki; tako razun **Chreinmarcha** in **Chreine** stoji **Veldes** ne **Bled**, **Dobbelgogesdorf**, ne pa **Topolovo** ali **Depalavas**, in zopet **Nevvenhoven**, ne pa **Preddvor**. Tu se lahko sprevidi, kaj je pisarju pomenila beseda po domače, namreč po „nemško“, ne po latinsko, pa tudi ne po slovensko. **Kraina** se je pa v staronemščini ravno tako lahko reklo, kakor se je govorilo **Runa**, **Souna**, **Liubna**, kar je zdaj **Rain**, **Sann**, **Leoben**. (Dal. sl.)

Potni listi.

IV.

Preljubi moj!

Od Kranjskoštirske meje.

Od vira Savine sem potoval do ustja njenega. Brate! res znamenita je ta reka Savina. Akoravno mala, vendar služi štirskemu Slovincu za obilno tergovino. Letos, ker ima malo vode, vozijo pogosto na večih mestih s konji šajke gor od Celja, kjer že več vode se najde, ker se v njo tukaj stekate rečici **Vogljajna** in **Hudinja**. Kraj brega Savine najdeš dvoje toplice, in sicer v Laškem in pod Laškim. V Laškem je kupil toplice gosp. profesor Stein, in sozidal velik hram z 40 hišami za toplične goste. Stein je rojen v Šlezvig-Holsteinu in je bil prvlje profesor na vseučelišču Kielskem. Danska vlada ga je ob službo djala, ker je bil močen protivnik danščine in branitelj nemščine. Zavoljo njegove učenosti ga je poklicala naša slavna vlada na dunajsko vseučelišče, kjer uči narodno gospodarstvo (**National-Oekonomie**). Laški terg je prijeten in bode po topličnih gostih zmiraj bolje se povzdigaval.

Posebno živo je vse na ustji Savine — pri „**Zidanem mostu**“. Tu, kjer pred nekoliko leti je stala samo ena hiša, sadaj najdeš malo mestice, in kadar bode dodelana železnica zagrebška, bode pri „**Zidanem mostu**“ gibanje in terženje, da bo kaj.

Sadaj še je viditi na Savi dosti kranjskih ladij, ktere se razločujejo od ladij drugih brodarjev po svoji ozkosti in dolgosti; za nekoliko let bodemo težko takšnih ladij na Savi vidili, ker roba bode se vozila na železnih vozéh.